

DOI: 10.31376/2411-5177-2019-7-82-89

УДК 323.2:94(477) «1932/1933»

Гаврилюк Д. Ю.

**ГОЛОДОМОР В УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**

*Стаття присвячена актуалізації питання небезпеки політизації та маніпуляції з боку різноманітних політичних акторів теми Голодомору 1932-1933 років як геноциду українського народу. Тривалий час, до визнання на рівні закону, на найвищому рівні так і в суспільстві відкрита і глибинна дискусія щодо однієї з найжорстокішої політичної практики сталінського політичного режиму як Голодомор була майже відсутньою. До 2006 року визнання Голодоморів як геноциду українців та ведення правових санкцій за його заперечення не мало політичної підтримки з боку політичних еліт. В той же час, за умов відсутності єдності та компромісу щодо інтерпретації історичного минулого вітчизняної історії серед українського політикуму, сприяло зростанню нігілістичних оцінок Голодомору як геноциду українців зі сторони одіозних політиків та партій.*

*Стаття Гаврилюка Д.Ю. здійснює не лише екскурс в минуле вже незалежної України, а також дає свою суб'єктивну візію політичним оцінкам визнання Голодомору 1932-33 років як геноциду українського народу, пропонує свої рекомендації щодо мінімізації політизації теми Голодомору 1932-1933 рр. як геноциду українського народу серед політичних партій України.*

*В статті наголошується про небезпеку системному ігноруванню відповідей діючих політичних гравців щодо оцінок такої сторінки історії українського народу як Голодомор 1932-1933 рр. Небезпека на думку автора статті полягає в тому, що радянська політика етноциду, історичним виявом якого є Голодомор залишається бути притикою гібридної політики 20 століття, що мала упокорити цілий народ сталінському політичному режимові.*

*Ключові слова:* Голодомор 1932-1933 рр., геноцид українського народу, політизація, політична пам'ять, політичні партії.

**Актуальність статті:** Станом на 2018 р. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні був офіційно визнаний геноцидом українського народу в 26 країнах світу – на рівні парламентів, урядів чи голів держав. Враховуючи цю обставину, а також звернення колишнього глави української держави П. Порошенка в ході загальних дебатів 72-ї сесії Генеральної асамблеї Організації Об'єднаних Націй (20.09.2017 р.), де він закликав держави-члени ООН прийняти історичне рішення і визнати Голодомор в Україні в 1932–1933 роках геноцидом українського народу [1], останній інтерпретується в міжнародному політичному дискурсі суто як трагедія українського народу, вияв сталінських репресій в першій половині 20 століття. Для багатьох країн визнанням є факт голоду в кількох радянських республіках, на чому системно на міждержавному рівні акцентує Російська Федерація - країна, що визнала себе правонаступницею СРСР, але відмовляється підтримувати трактування голоду в радянській Україні як геноцид українців.

В той же час, на політичному рівні тема Голодомору 1932-1933 років для українських політичних еліт не є пріоритетною в політичному дискурсі. Вона, натомість, лишається «дискурсним аутсайдером», тематичним епізодом у, так би мовити, щорічному «календарному» вшануванні жертв Голодомору. Окремо варто зауважити, що тему Голодомору, ряд політичних об'єднань та політиків використовують для розкручування антиросійської «істерії в контексті інформаційних кампаній чи партійного піару для популяризації ідеологемі про «спільну трагедію», яка вразила багато народів колишнього радянського союзу. На мою думку, деструктивними для формування прагматичної державної політики щодо відновлення та збереження національної пам'яті є політико-партійні інтерпретації характеристик Голодомору і засудження радянського режиму виключно на шпальтах своїх партійних видань та офіційних акаунтах політичних лідерів у соціальних мережах. Необхідним є окреслення форм та підходів інтеграції теми Голодомору 1932-1933 років в Україні в поточний політичний дискурс держави.

**Основна частина.** Історичним для України виявився 2006 рік, адже в цьому році Верховна Рада України прийняла доленосне рішення, відповівши на питання, чим для

незалежної країни є Голодомор 1932 – 1933 років. Парламент прийняв Закон України «Про Голодомор 1932 – 1933 років в Україні», згідно якого заперечення голодомору є протиправним. За прийняття цього документу проголосували 233 народних депутати, зокрема фракція БЮТ - 118 голосів, "Наша Україна" - 79, СПУ - 30, позафракційні - 4 і Партія Регіонів - 2 [3]. Не підтримали закон у парламенті парламентарі з Комуністичної партії України, відомої своїм традиційним дискурсом адаптації українського політичного розвитку та усвідомлення історичного минулого у фарватері російського державного інтересу. Закон також визначав, що публічне заперечення Голодомору 1932 – 1933 років в Україні є наругою над пам'яттю мільйонів жертв Голодомору та приниженням гідності народу. Згідно з ухваленим документом держава повинна була забезпечити умови для проведення досліджень та здійснення заходів з увічнення пам'яті жертв Голодомору 1932 – 33-го років в Україні на основі державної програми, яка затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням Українського інституту національної пам'яті. Кошти на виконання цієї програми щорічно мали б передбачатися в Державному бюджеті України [2].

До честі всіх Президентів, починаючи з В. Ющенка, В. Януковича і П. Порошенка, жоден з них не вніс змін до протоколу державних візитів закордонних місій в Україні, в якому відвідування меморіалу жертв Голодомору є обов'язковим. В той же час, цей епізод не повинен затьмарити того факту, що в мінливому політичному дискурсі будь-яка тема, включно з темою Голодомору, є заручницею політичної турбулентності та об'єктом маніпулятивних інтерпретацій. Наочним прикладом вищевказаної мінливості політичної риторики слугує виступ тоді ще Президента України В. Януковича в 2010 році. Так, на передодні схваленої резолюції ПАРЄ про визнання Голодомору геноцидом українського народу, він, у відповідь на запитання члена групи об'єднаних європейських лівих Яако Талані Лааксо стосовно Великого Голоду відхилився від позиції нашої держави, визначеної законом України «Про Голодомор 1932 – 1933 років в Україні». На думку політичних оглядачів, глава держави зрадив національним інтересам своєї країни, озвучивши позицію делегації Росії, заявивши, що: *«Це були наслідки сталінського тоталітарного режиму, ставлення до людей. Але визнавати Голодомор як факт геноциду стосовно одного чи іншого народу, ми вважаємо, буде неправильно, несправедливо. Це була трагедія, спільна трагедія народів, які колись входили в єдину державу – Радянський Союз»* [4].

Цікаво, що сімома роками раніше, цей же політик, будучи главою уряду, наголошував на протилежному. Зокрема, В. Янукович, під час головування в оргкомітеті з підготовки заходів у зв'язку з 70-ми роковинами голодомору 19 листопада 2003 р. заявляв: *«Голодомор займає трагічне місце в історії нашого народу та відлунує болем в серці кожного українця. Втрати нашого народу надзвичайно великі, щонайменше 7 млн. співвітчизників. Отже, не лише було завдано значного удару по генофонду нації, а й поставлено під сумнів власне, існування української нації»*. [4]. Не відставав у наголошенні формування державного підходу до теми Голодомору і экс-міністр освіти Д. Табачник, який у доповіді на слуханнях у Верховній Раді від 12 лютого 2003 р. окреслив, що: *«Органи державної влади України вперше офіційно визнали Голодомор як політику геноциду радянського керівництва проти українського народу. Визначення Голодомору актом політичного геноциду проти українського народу свідчить про суттєві зрушення в громадсько-політичному житті нашого суспільства. Це також має принципове значення для стабілізації суспільно-політичних відносин в Україні, є доказом незворотності демократизації суспільства»*. Пізніше, 14 травня 2003 р. пан Табачник на спеціальному засіданні Верховної Ради заявив: *«Голодомор в Україні був не тільки злочином проти людяності, але й потрапляє під дію конвенції ООН як акт геноциду. Якщо Верховна Рада аргументовано сформулює і поставить перед ООН проблему визнання Голодомору в Україні актом геноциду у 1932 – 1933 роках, то Україна має історичну можливість довести міжнародній спільноті факт геноциду українського народу у ХХ столітті»* [5]. А вже за три роки, політична сила, яку представляв політик Табачник, спробує просунути через парламент свій альтернативний до президентського закон про «Голодомор 1932 – 1933 рр.», в якому чітко

простежуватиметься відхід від раніше задекларованих смислів: що Голодомор в Україні не має підстав бути окресленим як геноцид лише українців.

Як вже згадувалось вище, ВРУ в 2006 році на законодавчому рівні визнала Голодомор 1932 – 1933 рр. геноцидом українського народу. Але з плином часу, і набуттям нових можливостей політична риторика, як і позиція на політичному Олімпі щодо теми Голодомору зазнала певних коригувань. Так, 23 листопада 2013 року, напередодні тривалих громадських протестів, під час заходу з вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932 – 1933 років глава держави В. Янукович зазначив, що: *«Сьогодні ми схилиємо голови перед пам'яттю наших загиблих співвітчизників. Ми висловлюємо співчуття народам Білорусі, Казахстану, Росії, усім народам колишнього Радянського Союзу, які постраждали в ті роки і наше завдання – зберегти пам'ять про все, що відбулося на українській землі – і героїчне, і трагічне. Спільна пам'ять та спільна історія має об'єднувати нас, робити сильнішими. Це фундамент нашого майбутнього»* [8].

Вже тоді можна було простежити намагання політичного керівництва держави закласти новий вектор у державній політиці щодо Голодомору. По суті, всі головні меседжі Януковича по цій темі були калькою в завуальованій формі акцентів російської державної інтерпретації щодо причин і географії масових смертей від голоду. Цілком логічним є те, що у зверненні глави держави не було критичних оцінок державної політики СРСР на селі і щодо ряду верств суспільства. Уникнуто і акцентів про геноцид української нації, Голодомор в Україні, терор проти інтелігенції, церкви, науковців.

Підтвердженням мінливості риторики членів Партії Регіонів, членами якої були Янукович і Табачник, стосовно Голодомору є ряд показових прикладів. Так, до осені 2010-го, Партія Регіонів мала намір змінити закон про Голодомор, прибравши звідти згадку саме про **геноцид** українського народу. Зокрема, регіонали були солідарні з позицією колишнього директора Інституту національної пам'яті, комуніста **Валерія Солдатенка**, який у своєму останньому інтерв'ю заявив, що *«Голод не був етноцидом українського народу. Ніхто, сидючи на троні, не приймав рішення про те, "як би мені заморити голодом українську націю"». Його доповнив не менш одіозний, перший заступник голови фракції Партії Регіонів **Михайло Чечетов**, який закликав: «Слово "геноцид" має зникнути, ми повинні говорити про Голодомор як трагедію українського народу, який пережив її разом з іншими народами»* [9]. Таким чином, законопроект Партії Регіонів пропонував трактування геноциду як «злодійські дії тоталітарного репресивного сталінського режиму, спрямовані на масове знищення частини українського та інших народів СРСР в результаті штучного Голодомору 1932 – 1933 років». Партія Регіонів також наполягала на тому, щоб прибрати слово «забороняється» зі статті законопроекту про публічне заперечення Голодомору [10].

Якщо говорити загалом, то праві політичні партії в Україні виступають за визнання Голодомору геноцидом. В той же час, політичні сили лівого спрямування, зокрема вже заборонена Комуністична партія України, Прогресивна соціалістична партія, активно виступали і виступають проти. Представники Комуністичної партії України неодноразово заявляли, що причиною Голодомору 1932 – 1933 рр. були важкі природні умови, зумовлені 11-річним циклом сонячно-земних зв'язків і пов'язаною з цим посухою, котрі збіглися з апогеєм класової боротьби Радянської держави на селі, а це суперечить правдивим історичним даним.

Щодо решти політичних партій, то тривалий час, вони, не дивлячись до доступу до владних можливостей, міркували опозиційними політичними кліше, кожна обрала свою модель риторики та поведінки стосовно теми Голодомору.

21 листопада 2013 року лідерами опозиційних фракцій ВО "Батьківщина" Арсенієм Яценюком та партією «УДАР» на чолі з Віталієм Кличком було зареєстровано проект Постанови ВРУ «Про звернення Верховної Ради України до Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу, а також парламентів держав-членів ЄС у зв'язку з 80-ми роковинами Голодомору 1932 – 1933 років в Україні» (реєстр. № 3659). Дана ініціатива не була врахована тодішнім керівництвом ВРУ, спікером якої був член і один із «батьків-засновників» Партії

Реґіонів В. Рибак. Серед незадоволених цим політичним рішенням були націоналісти з політичної партії ВО «Свобода», які заявляли: *«Не включення в порядок денний цієї постанови – це брутальне нехтування пам'яттю мільйонів українців, чії душі ніколи не знайдуть спокою, доки при владі в Україні режим мародерів – нащадки совєцької окупаційної адміністрації!»* [11].

Інші політичні партії, такі, як політична партія В. Ющенко – НУНС, починаючи з 2010 року, перейшовши в опозиційний табір і позбавлена доступу до адміністративного ресурсу, в основному проводила масштабні заходи із вшанування жертв Голодомору–Геноциду в Україні у 1932–1933 рр [12, С. 424]. Цього формату дій притримувалась і **«Українська партія»** (УП), що була створена 21 серпня 2006 р. Серед тематичних заходах політичної партії – щорічні акції відзначання Дня пам'яті жертв Голодомору [12, С. 524].

Більш змістовно вчинила **УРП**, яка виступала проти збереження тоталітарної символіки у державі, звертавшись свого часу до Президента України, Голови Верховної Ради, Прем'єр-міністра, Генерального Прокурора, голови СБУ та до голів облдержадміністрацій з відкритим листом, в якому звертала увагу на те, що обласні та районні держадміністрації не виконують Укази Президента України про «Зняття символіки тоталітарного режиму» (1993 р.), про «ліквідацію зображень державних символів колишнього СРСР та гасел КПРС» (2001 р.), про «заходи у зв'язку з 75-ми роковинами Голодомору 1932–1933 років в Україні» (2007 р.). УРП підкреслила необхідність вжиття «в установленому порядку заходів щодо демонтажу пам'ятників та пам'ятних знаків, присвячених особам, причетним до організації та здійснення Голодомору 1932–1933 років в Україні та політичних репресій, а також перейменування в установленому порядку вулиць, площ, провулків, проспектів, парків та скверів у населених пунктах України, назви яких пов'язані з такими особами» [12, С. 533].

Говорячи про опозиціонерів на сьогоднішній день, змістів у вшануванні жертв Голодомору 1932 – 1933 чи винесення на національний рівень діалог-роздумів про цю трагедію української нації стало помітно менше. В той же час, більшість патетичних висловів по даній темі загалом є слухними, але вони жодним чином не формують нову якість державної політики в контексті усвідомлення урядовцями, політиками феномену Голодомору 1932 – 1933 рр. Так, лідер партії «Радикальна Партія Ляшка», Олег Ляшко у своїй традиційній прямоті, яка часто не межує з етикою ділового та високоінтелектуального спілкування, навіть не аналізуючи політичну ситуацію в країні, зумів інтегрувати й тему Голодомору, зазначивши: *«..він (Голодомор – авт.), репресії, мільйони вбитих українців. Все через те, що тодішні політики не змогли поставити інтереси держави вище власної душі – кожен хотів примоститись у те чи інше крісло»*. Можна лише здогадуватись, чи свідомий Ляшко та інші політики, що на момент реалізації радянською комуністичною партією політики мором, українська революція і спроби надати її результату державницьку форму давно «пішли в пісок» і жили, натомість, у мемуарах, щоденниках її провідників та сучасників [14].

**Якою ж може бути поведінка політичних партій щодо теми Голодомору 1932 – 1933 рр. та голодів загалом?** Насамперед, ця тема не повинна бути предметом політичних і міждержавних торгів історичною пам'яттю. Вона не може бути елементом ідеологічної піар та агітаційної кампанії, мета, якої - отримання статусу проукраїнських сил, які дбають про культуру, історію і мову, але, водночас прагнуть монополізації на серед національно-патріотичних політичних об'єднань та організацій. Не на користь історичній пам'яті про Голодомор і свідчить «маніакальний» порив партактивів і лідерів до відкриття численних пам'ятних меморіалів жертвам Голодомору, підживлення суспільного емоційного негативу стосовно до російської інтерпретації (захисту радянського політичного режиму) причин і наслідків голодів та Росії загалом.

Переконаний, що партійний актив та лідери українських політичних партій повинні бути обізнаними з наявними в українських архівах документами, свідченнями періодів різних голодів на українській землі. Не зайвим є ознайомлення і поширення серед членів та прибічників партії результатів наукових розвідок і досліджень з теми Голодоморів. Буде доречним також і залучення істориків-дослідників для публічних виступів у регіонах, на територіях, яких

торкнулися трагедія. По великому рахунку, політичні партії можуть виступити як партнери істориків, науковців у пошуку свідчень, історій людей, в долях яких Голодомор залишив свій рубець.

В той же час, у зв'язку з тим, що політичні партії, здебільшого мають заможних спонсорів, не зайвим буде диверсифікувати кошти на підтримку історичних досліджень, діяльності профільних інституцій, які зацікавлені в неупередженому аналізі передумов, розгортання, наслідків Голодомору і уроків, які варто винести вже громадянам незалежної України, щоб не допустити повторення поразки людяності 20 століття, якою був Голодомор 1932 – 1933 років. Політичні партії, якщо вони хочуть, щоб громадськість адекватно сприймала їх некрологічні епітети на тему Голодомору, повинні перестати фабрикувати нові реакції на російську позицію щодо цієї теми, чітко утвердити позицію, що політика голодом була виявом державної централізованої політики радянської держави по суспільній, етнічній уніфікації, придушення індивідуальності, самостійності і вільнодумності в Україні.

Не потрібно тішити себе ілюзіями, що Росія, коли-небудь визнає рецидив нетерпимої радянської політики у вигляді геноциду українського народу, адже цим у численних варіаціях різні російські державні утворення займалися після військового союзу гетьмана Б.Хмельницького із Московією 1654 р.

Цілком слушною є теза экс-голови СБУ В. Наливайченка, який в передмові до збірника **«Пам'яті жертв голодоморів в Україні»** акцентував на тому: *«Мусимо пам'ятати уроки історії та вчитися на трагедіях минулого, щоб розуміти, як нам рухатися у майбутнє. Пам'ятати, якою ціною оплачені дні нашого буття і зробити все для збереження миру та недопущення злочинів проти людяності на нашій землі...»* [7, с.3].

В якості авторської пропозиції щодо коректив державної політичної риторики і меседжу від української держави до світової спільноти можуть бути наступні тези: **Перше**, визнання Голодомору – геноцидом українського народу не заперечує злочину проти людяності, який вчинила радянська влада у різних підконтрольних республіках; **Друге**, Україна має право заочного засудження злочинів тоталітарної держави проти українців, а також у з'ясуванні динаміки і розгортання радянської політики мору через голод, репресіями проти церкви, науковців та інтелігенції; **Третє**, Україна усвідомлює, що Росія не визнає провини радянської влади в організації Голодомору і не буде добровільно сплачувати морального відшкодування родичам жертв, чи каятись у зловживаннях владою з боку верхівки радянської комуністичної партії; **Четверте**, Україна свідомо того, що не може повноцінно застрахувати свій політичний простір від появи політичних сил, які піддаватимуть сумніву державний вектор щодо означення Голодомору саме як геноциду українського народу, але буде готова діяти у відповідності до духу і букви закону, якщо заперечення Голодомору стане одним з предметів публічних меседжів, політичних програм тих чи інших політичних суб'єктів.

Відповідно, політичним партіям в Україні варто обмежити себе в парі на трагедії, а натомість, перейти від популістичної до консолідованої позиції щодо визнання факту геноциду українського народу в 1932 – 1933 рр. та не зациклюватись лише на автоматизованому поминальному церемоніалі в пам'ять про жертв радянських політичних та етнічних репресій, яким і був Голодомор в Україні. На мою думку, аморальною і деструктивною є ситуація, коли тема Голодомору залишається заручницею в політичній площині. Раціональнішим підходом до теми Голодомору з боку політичних суб'єктів була б ситуація диверсифікації дискусії про Голодомор з аморально-політичної в юридично-правову та просвітницьку. Цей підхід може бути ефективним, якщо до базових знань з вітчизняної історії та елементарного ознайомлення із законом України про визнання Голодомору геноциду українського народу, політичні партії та лідери долучили співпрацю із науковими інституціями, правниками та міжнародними експертами, які можуть надати політикам і бюрократам не дієві рекомендації для посилення української позиції в питанні Голодомору у внутрішній та зовнішній політиці.

На превеликий жаль, в українських політичних партіях ще не має не лише сталого імунітету до амбівалентності в оцінці історичних акцентів минулого і сьогодення своєї країни,

але й здатності утриматись від поверхневої і популістичної ревізії минулого, прикриваючись опікою за майбутнє нації і держави. Відповідно, було б корисно для поваги до історичного минулого українського народу, політичним партіям, їх лідерам, бути менш патерналістськими до історії, менш істеричними але в той же час, більш прагматичними, бо аналізу, оцінці історії, як і занятті бізнесом, шкодить зайва істерія, забобонність, маніпуляція фактами, симуляція відповідальності.

Українські політичні партії люблять повторювати як мантру, що вони працюють для народу, бо він надавав їм вотум довіри, бо саме він є джерелом влади. Разом із цим, політикам доцільно б не забувати, що ефективність та справедливість будь-якої влади залежить від її відкритості перед громадянами. Якщо останні не знають, що робить влада, вони втрачають довіру до неї і не вмотивовані виконувати її рішення. В таких умовах навіть корисні дії влади не впроваджуються в життя і не розуміються суспільством [6]. Якщо для політичних партій безпека історичної пам'яті власного народу є важливим елементом ідейного функціонування, тоді жодних присідань в глибокому реверансі, щоб не образити ні Росію, ні громадян, які зберігають ідентифікацію з радянською державою, не може бути. В російській державі свій шлях розвитку чи деградації, вирішувати не нам, але треба не забувати про традиційне російське піратство історії. Тож аналізувати вітчизняну історію по російським історичним симулякрам є цілком деструктивним підходом до збереження історичної пам'яті. Особливо, якщо ми говоримо про виокремлення історичних уроків з трагедій і перемог минулого. За умов врахування вище вказаних рекомендацій, у політичних гравців, яку б зручну форму політичної діяльності вони не обрали є шанс, на мою думку, стати драйверами реформ в Україні, які засвідчать цінність своєї землі для держави, прагнення розвивати потенціал українського народу.

1. Виступ Президента України під час загальних дебатів 72-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: [www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-pid-chas-zagalnih-debativ-72-yi-s-43442](http://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-pid-chas-zagalnih-debativ-72-yi-s-43442).

2. Закон України «Про Голодомор 1932 – 1933 років в Україні» [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: [zakon3.rada.gov.ua/laws/show/376-16](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/376-16).

3. Заперечення голодомору є протиправним, гласить ухвалений сьогодні верховною радою закон «про голодомор 1932 – 1933 років в Україні» [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: [goo.gl/HAЕ3Gx](http://goo.gl/HAЕ3Gx).

4. Янукович: Голодомор несправедливо визнавати геноцидом українців [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу <https://www.radiosvoboda.org/a/2025786.html>.

5. Гарань О. Колись віце-прем'єр Табачник називав Голодомор геноцидом, "українським голокостом" [Електронний ресурс] / О. Гарань. – Режим доступу до ресурсу: [dosye.com.ua/articles/2010-08-18/kolis-v-ceprem-r-tabachnik-nazivav-golodomor-genocidom-ukra-nskimi-golokostom-115/2.10](http://dosye.com.ua/articles/2010-08-18/kolis-v-ceprem-r-tabachnik-nazivav-golodomor-genocidom-ukra-nskimi-golokostom-115/2.10).

6. Як впливати на місцеву владу? [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: [www.iri.org.ua/navchalni-resursy/ak-vplivati-na-miscevu-vladu](http://www.iri.org.ua/navchalni-resursy/ak-vplivati-na-miscevu-vladu)

7. Пам'яті жертв голодоморів в Україні : збірник наукових праць. – К.: Центр навч.-наук. Та наук.-практ. Вид. НА СБ України, 2014. – 104 с.

8. Президент України вшанував пам'ять жертв Голодомору 1932 – 1933 років [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу <https://religions.unian.ua/state/855153-prezident-ukrajini-vshanuvav-pamyat-jertv-golodomoru-1932-1933-rokiv.html>.

9. У Партії Регіонів із закону про Голодомор хочуть забрати слово «геноцид» [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу [tsn.ua/ukrayina/u-partiyi-regioniv-iz-zakonu-pro-golodomor-hochut-zabrati-slovo-genocid.html](http://tsn.ua/ukrayina/u-partiyi-regioniv-iz-zakonu-pro-golodomor-hochut-zabrati-slovo-genocid.html).

10. Хто є хто. Як львів'яни голосували за визнання Голодомору 1932 – 1933 років Геноцидом українського народу [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу [goo.gl/ASBnWr](http://goo.gl/ASBnWr).

11. Тягнибок О. Партія регіонів не визнає Голодомор 1932 – 1933 років в Україні геноцидом [Електронний ресурс] / О. Тягнибок. – Режим доступу до ресурсу: [blogs.pravda.com.ua/authors/tiahnybok/528f6eb6a5a61/view\\_print/](http://blogs.pravda.com.ua/authors/tiahnybok/528f6eb6a5a61/view_print/).

12. Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.). Енциклопедичний довідник / За ред. М. Кармазіної. – К.: ІПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. – 588 с.

13. «Ще одна революція доб'є Україну»: Ляшко закликав владу об'єднати країну [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу [glavcom.ua/country/politics/shche-odna-revolyuciya-dobje-ukrajinu-lyashko-zaklikav-vladu-objednati-krajinu-474823.html](http://glavcom.ua/country/politics/shche-odna-revolyuciya-dobje-ukrajinu-lyashko-zaklikav-vladu-objednati-krajinu-474823.html).

14. Лушай В. Оцінка міжнародної спільноти Голодомору 1932 – 1933 рр. в Україні та вплив «зовнішнього чинника» [Електронний ресурс] / В. Лушай. – Режим доступу до ресурсу: [enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/12020/1/Lushchay.pdf](http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/12020/1/Lushchay.pdf).

*Статья посвящена актуализации вопроса опасности политизации и манипуляции со стороны различных политических акторов темы Голодомора 1932–1933 годов как геноцида украинского народа. Долгое время, к признанию на уровне закона, на самом высоком уровне так и в обществе открыта и глубинная дискуссия по одной из жесточайшей политической практики сталинского политического режима как Голодомор был почти отсутствовать. К 2006 году признание Голодомора как геноцида украинского и ведения правовых санкций за его отрицание не имело политической поддержки со стороны политических элит. В то же время, в условиях отсутствия единства и компромисса относительно интерпретации исторического прошлого отечественной истории среди украинского политикума, способствовало росту нигилистических оценок Голодомора как геноцида Украинской со стороны одиозных политиков и партий.*

*Статья Гаврилюка Д.Ю. осуществляет не только экскурс в прошлое уже независимой Украины, а также дает свое субъективное видение политическим оценкам признания Голодомора 1932 – 33 годов как геноцида украинского народа, предлагает свои рекомендации по минимизации политизации темы Голодомора 1932 – 1933 гг. как геноцида украинского народа среди политических партий Украины.*

*В статье отмечается об опасности системном игнорированию ответов действующих политических игроков относительно оценок такой страницы истории украинского народа как Голодомор 1932 – 1933 гг. Опасность по мнению автора статьи заключается в том, что советская политика этноцида, историческим проявлением которого является Голодомор остается быть Притыкой гибридной политики 20 века, имела смирить целый народ сталинском политическому режиму.*

*Ключевые слова:* Голодомор 1932–1933 гг., Геноцид украинского народа, политизация, политическая память, политические партии.

*The article deals with the actualization of the danger of politicization and manipulation by various political actors of the Holodomor theme of 1932–1933 as genocide of the Ukrainian people. For a long time, until the recognition at the level of the law, at the highest level, and in society, an open and in-depth discussion of one of the most violent political practices of the Stalinist political regime, such as the Holodomor, was almost absent. Until 2006, recognizing the Holodomor as a genocide of Ukrainians and imposing legal sanctions for its denial had no political support from political elites. At the same time, in the absence of unity and compromise on the interpretation of historical past national history among Ukrainian politicum, contributed to the rise of nihilistic estimates of the Holodomor as genocide of Ukrainians by odious politicians and parties.*

*Article by Havrylyuk D. Yu. not only digs into the past of already independent Ukraine, but also gives its subjective vision to political assessments of recognition of the Holodomor of 1932 – 33 as genocide of the Ukrainian people, offers its recommendations to minimize the politicization of the Holodomor theme of 1932 – 1933 as genocide of the Ukrainian people among political parties of Ukraine.*

*The article emphasizes the danger of systematically ignoring the responses of the current political players on the estimates of such a page of the Ukrainian people's history as the Holodomor of 1932 – 1933 . The danger in the opinion of the author of the article is that the Soviet policy of ethnocide, whose historical manifestation is the Holodomor, remains a tale a century that was to subjugate the whole people to the Stalinist political regime.*

*Keywords:* Famine of 1932–1933, genocide of the Ukrainian people, politicization, political memory, political parties.

1. Виступ Президента України під час загальних дебатів 72-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: [www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-pid-chas-zagalnih-debativ-72-yi-s-43442](http://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-pid-chas-zagalnih-debativ-72-yi-s-43442).

2. Закон України «Про Голодомор 1932 – 1933 років в Україні» [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: [zakon3.rada.gov.ua/laws/show/376-16](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/376-16).

3. Zaperechennia holodomoru ye protypravnym, hlasyt ukhvalenyi sohodni verkhovnoiu radoiu zakon «pro holodomor 1932 – 1933 rokiv v Ukraini» [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu do resursu: [goo.gl/HAE3Gx](http://goo.gl/HAE3Gx).
4. Ianukovych: Holodomor nespravedlyvo vyznavaty henotsydom ukrainsiv [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu do resursu <https://www.radiosvoboda.org/a/2025786.html>.
5. Haran O. Kolys vitse-premier Tabachnyk nazyvav Holodomor henotsydom, 'ukrainskym holokostom [Elektronnyi resurs] / O. Haran. – Rezhym dostupu do resursu: [dosye.com.ua/articles/2010-08-18/kolis-v-ce-prem-r-tabachnik-nazyvav-golodomor-genocidom—ukra-nskim-golokostom-/115/2.10](http://dosye.com.ua/articles/2010-08-18/kolis-v-ce-prem-r-tabachnik-nazyvav-golodomor-genocidom—ukra-nskim-golokostom-/115/2.10).
6. Iak vplyvaty na mistsevu vladu? [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu do resursu: [www.iri.org.ua/navchalni-resursy/ak-vplyvati-na-miscevu-vladu](http://www.iri.org.ua/navchalni-resursy/ak-vplyvati-na-miscevu-vladu)
7. Pamiati zhertv holodomoriv v Ukraini : zbirnyk naukovykh prats. – K.: Tsentri navch.-nauk. Ta nauk.-prakt. Vyd. NA SB Ukrainy, 2014. – 104 s.
8. Prezydent Ukrainy vshanuvav pamiat zhertv Holodomoru 1932 – 1933 rokiv [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu do resursu <https://religions.unian.ua/state/855153-prezident-ukrajini-vshanuvav-pamyat-jertv-golodomoru-1932-1933-rokiv.html>.
9. U Partii Rehioniv iz zakonu pro Holodomor khochut zabraty slovo «henotsyd» [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu do resursu [tsn.ua/ukrayina/u-partiyi-regioniv-iz-zakonu-pro-golodomor-hochut-zabрати-slovo-genocid.html](http://tsn.ua/ukrayina/u-partiyi-regioniv-iz-zakonu-pro-golodomor-hochut-zabрати-slovo-genocid.html).
10. Khto ye khto. Yak lviviany holosuvaty za vyznannia Holodomoru 1932 – 1933 rokiv Henotsydom ukrainskoho narodu [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu do resursu [goo.gl/ASBnWr](http://goo.gl/ASBnWr).
11. Tiahnybok O. Partiia rehioniv ne vyznaie Holodomor 1932 – 1933 rokiv v Ukraini henotsydom [Elektronnyi resurs] / O. Tiahnybok. – Rezhym dostupu do resursu: [blogs.pravda.com.ua/authors/tiahnybok/528f6eb6a5a61/view\\_print/](http://blogs.pravda.com.ua/authors/tiahnybok/528f6eb6a5a61/view_print/).
12. Ukrainska bahatopartiinist: politychni partii, vyborchi bloky, lidery (kinets 1980-kh – pochatok 2012 rr.). Entsyklopedychnyi dovidnyk / Za red. M. Karmazinoi. – K.: IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2012. – 588 s.
13. «Shche odna revoliutsiia dobie Ukrainu»: Liashko zaklykav vladu obiednati krainu [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu do resursu [glavcom.ua/country/politics/shche-odna-revolyuciya-dobje-ukrajinu-lyashko-zaklykav-vladu-objednati-krajinu-474823.html](http://glavcom.ua/country/politics/shche-odna-revolyuciya-dobje-ukrajinu-lyashko-zaklykav-vladu-objednati-krajinu-474823.html).
14. Lushchai V. Otsinka mizhnarodnoi spilnoty Holodomoru 1932 – 1933 rr. v Ukraini ta vplyv «zovnishnoho chynnyka» [Elektronnyi resurs] / V. Lushchai. – Rezhym dostupu do resursu: [enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/12020/1/Lushchay.pdf](http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/12020/1/Lushchay.pdf).